

SİNOP'TA MÜBADELE VE BİR MÜBADİL KÖYÜ: KARACAKÖY

Population Exchange in Sinop and an Exchange Village: Karacaköy

Dr. Mutlu KAYA

Coğrafya Öğretmeni, Millî Eğitim Bakanlığı
mutlukaya61@gmail.com

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ

19 Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi ABD
cyilmaz@omu.edu.tr

ÖZET

Göç, bir idarî sınırı geçerek yaşadığı yeri sürekli ya da uzun süreli olarak değiştirme olayını ifade etmektedir. Lozan Barış Anlaşması sonucunda 30 Ocak 1923'te imzalanan Türk-Rum Ahali Mübadelesi Mukavenamesi'ne göre Anadolu'daki Rum Ortodoks halk ile Yunanistan'daki Müslüman halkın zorunlu mübadelesine karar verilmiştir. Mübadele ile yaklaşık 1.200.000 Rum Yunanistan'a, 400.000 Türk ise Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Boyutları, etkileri ve sonuçları yönünden incelendiğinde emsalsiz olan bu zorunlu göç ile yüz binlerce kişinin hayatı değişmiş, mübadiller bir yandan yeni vatanlarına uyum sağlamaya çalışırken diğer yandan da doğdukları toprakların oluşturduğu kimlik ve kültürlerini gelinen vatanda yaşatmaya çalışmışlardır.

Mübadeleden etkilenen illerden biri de Sinop'tur. Sinop'ta yaşayan Rumlar mübadele ile evlerini ve arazilerini Yunanistan'dan gelen Türklere bırakmıştır. Bu çalışmada Sinop ilinde mübadelenin en belirgin örneğinin yaşandığı Sinop Merkez ilçe ile Erfelek ilçesine bağlı Karacaköy üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mübadele, Sinop, Karacaköy

ABSTRACT

Migration means passing an administrative border and changing the place of living temporarily or permanently. As a result of the Lausanne Peace Treaty signed on 30 January 1923, by the Public Exchange Agreement of the Turkish-Greek People the Greek Orthodox people in Anatolia and the Muslim population in Greece were decided to compulsory population exchange in Greece. By the population exchange, about 1,2 millions of Greeks had to migrate to Greece while 400.000 Turks to Turkey. The lives of hundreds of thousand people changed, immigrants tried to adapt to their new home, besides

they tried to keep alive their identity and culture taken from the land they were born as a result of this Exchange which is unique by means of its dimensions, effects and results. One of the provinces affected from the Exchange is Sinop. The Greeks living in Sinop left their homes and lands to the Turks coming from Greece after the Exchange. In this study, the central district of Sinop and Karacaköy bounded to District of Erfelek emphasized, where the most prominent samples of the Exchange occurred.

Keywords: *Population exchange, Sinop, Karacaköy*

1. GİRİŞ

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşadığı azınlık sorunları nedeniyle homojen yapıya sahip millî bir devlet oluşturmayı hedef almıştı ve Lozan Anlaşması'yla karara bağlanan konulardan biri olan mübadele de bunun için iyi bir araç olacaktır. 30 Ocak 1923'te imzalanan Türk-Rum ahali mübadelesine ilişkin sözleşmenin 25 Ağustos'ta her iki ülke tarafından onaylanarak yürürlüğe girmesinden sonra göçmenlerin mübadelesine başlandı. Savaştan yeni çıkmış, ekonomisi zor durumda olan Türkiye Cumhuriyetini, Türk mübadillerin iskânında büyük zorluklar bekliyordu. Mübadillerin yerleştirilmesini organize etmek için *Mübadele ve İskan Vekaleti* kuruldu ve mübadillerin hangi bölgelere yerleştirilecekleri konusunda çalışmalara başlandı. Mübadiller nakledilmeden önce hangi limana, hangi vasıta ile gidecekleri, hangi geçici ve kalıcı yerleşim yerlerinde iskan edilecekleri, yerleştirilecekleri yerlerin geldikleri yerlerdeki ekonomik faaliyetlere uygun olup olmadığı vb. hususlara dair kapsamlı çalışmalar yapıldı.

Mübadele Antlaşması'na göre mübadil göçmenler öncelikle giden/gidecek olan Rumlardan kalan emvâli metrukelere (terk edilmiş yerlere) iskan edileceklerdi. Fakat gerek Karadeniz Bölgesi'nde, gerekse Ege'de ve Doğu Trakya'da mübadillerin yerleştirilebileceği sağlam bina yok denecek kadar az sayıdaydı. Çünkü Kurtuluş Savaşı'nda yenilerek kaçan Yunan Ordusu bu bölgeleri yakarak ve yıkarak çekilmişti. İç bölgelerde sağlam yerleşim birimi kaldıysa da gelen mübadil göçmenler için uygun yerler değildi. Çünkü iç bölgeler tütün ekimi için elverişsizdi ve gelenlerin büyük çoğunluğu tütün çiftçisiydi. Yapılan çalışmalar neticesinde iyi tütüncü olarak bilinen Drama, Kavala ve Girit'ten geleceklerin, kıyı Ege'ye ve Tekirdağ çevresine; Selânik göçmenlerinin

de Karadeniz'in kıyı şeridinde yerleştirilmesine karar verildi (Erdal, 2006:136).

17 Temmuz 1923 tarihli İcra Vekilleri Heyeti Kararnamesi'nde Anadolu sekiz iskân mıntikasına ayrılmıştı. Fakat daha sonra bu mıntıkların yetersiz kalacağına kanat getirildi ve göç kış aylarında başlayacağı için yerleştirme işlerinin kıyı kentlerinden, kasabalardan ve köylerden başlayarak, özellikle şimendifer ve diğer ulaşım araçlarının kolayca gidebileceği yörelere kaydırılması uygun bulundu. Sonuç olarak Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nce önceden yapılan düzenlemeler gözden geçirilerek, yeni bir içerikle göçmen yerleştirme yörelerinin sayısı on olarak belirlendi (*Tablo 1*). Bu yerleşim alanları ve kapsadığı bölgeler şu şekilde belirlenmişti (Arı, 2012:52-53):

Birinci Saha	<i>Sinop, Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Gümüşhane, Amasya, Tokat, Çorum.</i>
İkinci Saha	<i>Edirne, Tekfurdağı, Gelibolu, Kırkkilise, Çanakkale.</i>
Üçüncü Saha	<i>Balıkesir.</i>
Dördüncü Saha	<i>İzmir, Manisa, Aydın, Menteşe Afyon.</i>
Beşinci Saha	<i>Bursa.</i>
Altıncı Saha	<i>İstanbul, Çatalca, Zonguldak</i>
Yedinci Saha	<i>İzmit, Bolu, Belicik, Eskişehir, Kütahya.</i>
Sekizinci Saha	<i>Antalya, Isparta, Burdur.</i>
Dokuzuncu Saha	<i>Konya, Niğde, Kayseri, Aksaray, Kırşehir.</i>
Onuncu Saha	<i>Adana, Mersin, Silifke, Kozan, Ayıntab, Maraş</i>

1.1. Mübadele Anlaşması ve Bu Anlaşmada Sinop'un Yeri

Sinop'un da içinde bulunduğu Samsun bölgesi göçün en yoğun olduğu bölgelerdendi. Bölgedeki emval-i metrukenin yakılmış ve yıkılmış olması, Rum mübadillerin iskelelerde yığılması hem taşıma işinde hem de iskân yerlerinde sorun yaratmıştır. Drama ve Kavala çevresindeki tütüncü mübadillerden 30.000 civarında bir nüfusun (Anonim, 1932:18) yerleştirilmesi plânlanan Samsun Bölgesi'nde yer alan Sinop'ta mübadillerin Gerze, Boyabat, Ayancık kazaları ile Yenicuma, Turhan, Osmançık ve Türkeli nahiyelerinde yerleştirilmeleri planlanmıştır.

Yaklaşık 30.000 kişinin yerleştirilmesi planlanan Birinci İmar ve İskan mıntikasına Drama, Kavala, Selanik, Kayalar ve köylerinden gelen

58.486 göçmen sevk edildi. Bunlar Amasya (5.440), Tokat (6.800), Çorum (2.318), Ordu (1.679), Giresun (748), Şarkî Karahisar (8.788), Trabzon (1.328), Erzincan (1.157), Sinop (1.594), Yozgat (5.277), Sivas (4.404) ve Gümüşhane (543) vilâyetlerine yerleştirildiler. Samsun merkeziyle çevresinde iskân edilen 18.410 göçmen, Drama ve Selanik'e bağlı kasaba ve köylerden gelmişlerdi (Çapa, 1990:66).

8 Ekim 1923 tarihli ve mübadillerin iskânına müsait olan mahalleri gösterir cetveldен anlaşıldığına göre Sinop'ta yerleştirilmesi düşünülen göçmen sayısı toplamda 4.350 kişidir (*Tablo 2*).

Yerleşim Yeri	Yerleşecek Nüfus
<i>Merkez</i>	600
<i>Ayancık</i>	2.000
<i>Gerze</i>	1.500
<i>Boyabat</i>	250
<i>Toplam</i>	4.350
Kaynak: Cengizkan, 2005:108	

Mübadelenin başlamasından itibaren Sinop bölgesindeki Rumlardan boşalan yerlere iskân için mübadiller getirilmeye başlanmıştır. Sinop ve civarında nispeten az olan Rum mübadiller ve Yunanistan'dan kabilelerle iskeleye çıkan Türk mübadillerin karşılaşması önemli bir kargaşa yaratmıştır. İskân işinin yapılması esnasında hemen hane bulunması için öncelikle Rumların gönderilmesine çalışılmış, Kavala, Lankaza ve Naslıç'tan gelen mübadiller iskân için Sinop'ta toplanmıştır. Vekâlet bu sebeple Sinop iskelesine mübadil getiren gemilerin ikinci bir yazıyı beklemeden hemen Rumları almasını böylece sıkışıklığın giderilmesini amaçlamıştır. Mübadele İmâr ve İskân Vekaleti 1.547 Rum göçmenin bir an önce taşınması gereğini 1924 Mayısında Atina'daki Türk Murahhası Heyetine bildirmiş, sevkiyatın gecikmesi üzerine Kayalar mübadilleriyle beraber gelecek olanların da iskânı için Karahisar-ı Şarkî'de ve Trabzon'da bulunan Rumlar ile beraber Sinop'ta toplanmış olan Rumların taşınması için vapur istenmiştir (Erdal, 2006:174).

1.2. Mübadillerin Sinop'a Gelişleri ve İskânları

Sinop'un, Yunanistan'dan gelen mübadillerin karaya çıkış bölgelerinden biri olması sebebiyle bölgeye gelen mübadil sayısı ile

iskân olunan mübadil sayısı arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bir de Sinop'u beğenmeyerek ülkenin farklı yerlerine göç eden mübadillerin bunlara eklenmesi farkı daha da arttırmaktadır¹. Sinop'a gelenlerin büyük çoğunluğunu Selanik Limanı'ndan veya İstanbul'dan gemilerle gönderilenler oluşturur. Örneğin Nisan 1924'te Akdeniz vapuru ile Sinop'a 1.573 göçmen çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra tespit edilebilen 143 mübadil Samsun'dan Sinop'a sevk edilmiştir. Haziran 1924 itibariyle Sinop'a sevk edilen mübadil sayısı 707 hanede 3.353 kişidir. Bunların 2.012'si iskân edilecekleri yerlere sevk edilmiş 1.341'i ise şehirdeki misafirhanede Rumların şehri terk etmesini beklemiştir (İpek, 2000:71). Göçmenlerin istirahatlarını sağlamak amacıyla Sinop'ta 300 kişilik bir tahaffuzhane (misafirhane) yaptırılmıştır (Arı, 2008:177). Ayrıca bu mübadillere yiyecek yardımı yapılmıştır.

Mübadillerin Sinop'a gelişi ve iskânı Sinop Gazetesi'nde şu şekilde yer almıştır:

Muhacir Kardeşlerimizin Gelişi

Mübadele suretiyle Vilayetimize tayin edilmiş,1500 kişiden oluşan Drama ve Sarışaban yöresi mübadilleri bugün Akdeniz Vapuru 'yla² limanımıza gelmiştir. Şehir ve Meclis ve cemiyet adına Müftü Salih, Belediye Reisi Osman, Mektep Müdür Muavini Hafız İsmail, eşraftan Hacı Ömer, Dizdarzade Kemal ve Hakkı, Parmaksız zade İsmail, Asım Efendi zade Ali ve eczacı Daim Bey ve efendilerden oluşan bir heyet vapura kadar giderek kendilerini karşılamışlardır. Kardeşlerimiz bugün temizlenmek için Tahaffuzhane'ye gönderilmişlerdir (Kanbur, 2012:82).

¹ Sinop, Mübadeleden önce de Balkanlardan gelen muhacirlere ev sahipliği yapmıştır. 28 Mayıs 1923 tarihli Sinop Gazetesi'nde; 43 hanede 438 nüfusun Çiftlik, Hacıoğlu, Ortaköy, Korucuk, Kılıçlı, Lala Karyelerine ve 63 hanede 742 nüfusun da Ayancık kazasında uygun olan yerlere yerleştirildiği belirtilmektedir. Yine aynı gazetenin 11 Haziran 1923 tarihli nüshasında yer alan habere göre Kosova'dan gelen 107 hane muhacir Sinop ve Ayancık kazalarında iskan edilmiştir (Kanbur, 2012:81).

² 5 Mart 1924 günü Akdeniz Gemisi 3.712 göçmenle İstanbul'a geldi. Ancak burada yalnızca 24 kişiyi indirdi; 1.548 kişiyi Ordu'ya diğerlerini de Sinop'a götürmek üzere Karadeniz'e çıkarak yoluna devam etti (Arı, 2008:232).

Sinop İmar ve İskan Komisyonu'ndan:

Vilayetimize gelecek olan mübadillere verilecek ekmeğin münakasa (eksiltme) şartları:

- 1.Mübadillere verilecek ekmeğin Boyabat 2. unundan olacaktır.*
- 2.Bir kıyye (1282 gr) ekmeğin tam bir okka olarak pişirilecektir.*
- 3.Müteahhit, lazım olacak ekmeğin miktarının ne kadar olduğundan 24 saat evvel haberdar edilecektir.*
- 4.Verilecek ekmeğin 1. Maddede belirtilen undan pişirilecek, başka unla karıştırıldığı anlaşıldığı takdirde Belediyece eksiltme bedeline göre fiyat takdir ettirilerek farkı müteahhitten alınacaktır.*
- 5.Üç defa karışık undan ekmeğin verildiği takdirde münakasa feshedilerek tekrar münakasaya konulmasıyla arasında oluşacak fark önceki müteahhitten alınacaktır.*
- 6.Verilecek ekmeğin pişkin olmalı ve karışık bulunmamalı ve Sağlık heyetine muayene ettirilerek temiz bulunmalıdır. Şayet ekmeğin karışık olduğu ve sağlıksız olduğu tespit edilirse; dışarıdan alınacak ekmeğin bedeli müteahhit tarafından karşılanacaktır.*
- 7.Münakasasının ihalesi sonunda pişirilecek ekmeğin örneği komisyona verilecektir.*
- 8.Alınacak ekmeğin, komisyonda bulunan ekmeğin örneği ile belirlenecektir.*
- 9.Ekmeğin bedeli her hafta nakit olarak verilecektir.*
- 10.Ekmeğin; Sinop Kasabası içerisinde misafirhane sayılan yerlere müteahhit tarafından sevk olunarak teslim edilecektir.*
- 11.Talip olanların; Ticaret Odası'nda kayıtlı, güvenilir bir kefil göstermesi veyahut teminat parası vermesi şarttır.*
- 12.Mukavele, duyuru vs. pul masrafı talibine aittir (Kanbur, 2012:82).*

İnsani ve Toplumsal Bir Vazife Bizi Bekliyor

Kış günlerinden kalma yağmurlu ve soğuk, rüzgârlı bir hava ile düşman zulmünden kaçarak anavatana sığınan mübadillerden 1500 kadarı bu gün Sinop'umuza geldi.

SİNOP'TA MÜBADELE VE BİR MÜBADİL KÖYÜ: KARACAKÖY

Yunanlıların, her gün daha fazlalaşan zulüm ve tehdidi altında malları, ırz ve namusları tehlikede kalan, bugün de Sinop'umuzda, bizim aramızda, hürriyet havasını teneffüs etme imkanı bulan mübadiller, bizim kardeşlerimizdir ki; vahşetten, yangından, bin bir zorluk ve felaketten kurtulup, Türk vatanına iltica ile ihtiyarlar bizden yardım, kadınlar ve çocuklar şefkat ve himaye, nişanlılarını kaybeden gençler de samimi birer nesil bekliyorlar.

Memleketlerine, terk ettikleri baba diyarındaki huzur ve refahlarına, kırıla saadetlerine, kaybolan evlatlarıyla sevgilerine ait tatlı veyahut da acı birçok hatıraları hala yaşayan bu yorgun, sarı benizli, acılı yüzler görüyoruz ki, maddi ve manevi her suretle teselliye, şefkate ve yardıma muhtaçtırlar.

Gerçekten gözlerimizle gördük ki Hükümetimiz, mübadillerinin iskan ve yiyecek konusunda onların bütün ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bunun gibi Hilali Ahmerimiz de insani yardımlarda hiç esirgemediği şefkati fazlasıyla mübadillerimize gösteriyor. Fakat Hükümet ve Hilal-i Ahmer ile beraber halka, herkese, hepimize de birer insani görev düşüyor ki bu da:

Mübadil kardeşlerin dertlerine, acılarına ortak olduğumuzu göstermek; hepimiz samimi birer el uzatarak, ihtiyaçlarına maddi bir yardımda bulunmaktır. Çünkü onların rahatlarının temin edilmesi, yorgunluklarının giderilmesi ve biran evvel normal hayatlarına dönmeleri bizim yurdumuza saadet, kuvvet ve varlık getirecektir.

Bu günün vazifesini unutmayalım. Yurdumuzun her yerinde mübadillere karşı gösterilen yardımları şüphe yok ki; cömert, insani duyguları çok zengin olan muhterem Sinop halkı da fazlasıyla yapacaktır (Kanbur, 2012:329).

Mübadelenin bitirilmesi itibariyle Sinop genelinde 225 ailede 920 mübadil iskân edilmiştir. 1927 yılı itibariyle Sinop merkez ilçede iskân edilen 225 mübadile 45 hane, 8 dükkân, 904 dönüm arazi, 900 zeytinlik verilmiştir. Merkez köylerinde 102 hanede iskân olunan 437 mübadile

4.073 dönüm arazi 800 kiralık hane tevzi edilmiştir. Gerze kazasında 45 hanede iskân edilen 195 mübadile 784 dönüm arazi, 3 dükkân, 194 zeytin, 107 kiralık mesken verilmiş, Ayancık kazasında da bir hanede iki nüfus mübadile 60 dönüm arazi verilmiştir (Erdal, 2006:175). Bu mübadillerin bir kısmı şehir merkezinde Rumlardan kalan evlere bir kısmı Gerze, Ayancık ve Erfelek'in köyelerine yerleşerek yaşamlarını sürdürmüştür. Bugün Sinop ili Erfelek ilçesine bağlı olan Karacaköy, mübadillerin kurduğu köylerden biridir.

1.3. Mübadillerin Sinop'ta Karşılaştıkları Sorunlar

Mübadiller Türkiye'ye gelmeden nereye yerleştirilecekleri belirlenirken göçmenlerin ekonomik durumları ile yaşam şartları göz önünde bulundurulmuştur. Göçmenlerin iskânı gerçekleştirilirken geldikleri coğrafi şartlar, meslek ve kabiliyetleri, yaptıkları tarım ve yetiştiricilik özellikleri ve iskân bölgelerinden alınan, bölgenin iskâna müsait olup olmadığına dair gönderilen raporlar dikkate alınmıştır. Hilal-i Ahmer doktoru Haydar Bey 19 Haziran 1924 tarihli bir telgrafında Sinop'ta oturan Rumlar genellikle balıkçı ve zanaatkâr olduklarından burada yerleşilecek (Rumlardan kalan) boş arazi bulunmadığı, vilayet tarafından 2.500 kişinin iskan edilebileceği belirtilmesine rağmen Sinop'a Sarışaban ve Darıova ahalisinden 3.100 varlıklı çiftçi aile gönderildiğini ve bunların 1.349'unun Rumlardan boşalan yerlere iskan edilmek üzere Sinop'ta bırakıldığını bildirmektedir (Kızılay Arşivi, B.N.:90).

Bir yandan mübadiller gemilerle limanlara çıkartılırken diğer yandan da barınma sorunları çözülmeye çalışılmaktadır. 27 Mart 1924 tarihinde Sinop Gazetesi'nde yayınlanan bir yazı ile hükümetin bu konudaki emirleri şu şekilde dile getiriliyordu:

Emval-i Metruke Boşaltılacak

Makam-ı Vilayetten bildirilen, Dahiliye Vekaletinin 25 Mart 1924 tarihli yazısı:

Başvekalet'ten alınan emir gereği: Kasabalardaki emval-i metrukeye ait hanelerin (terk edilmiş evlerin) işgal edilmiş bulunmasından dolayı mübadele suretiyle gelmekte olan muhacirlerden birçoğu iskan edilemeyerek cami köşelerinde beklemekteyken; başta mülkiye memur ve idarecileri olduğu

SİNOP'TA MÜBADELE VE BİR MÜBADİL KÖYÜ: KARACAKÖY

halde memurlar ve subaylar ile polis ve jandarmaların emval-i metruke hanelerinde ikamet ettikleri mübadeleye uğrayan ahaldiden önümüzdeki Nisan sonuna kadar 120.000 kişinin getirileceği hasebiyle geldiklerinde açıkta kalmamaları için memurların işgali altında bulunan binaların 1 Nisan'dan itibaren boşaltılmaları gerektiğinden, bu memurların şimdiden başka evlere taşınmaları lüzumu tebliğ olunur (Kanbur, 2012:84).

O dönem Sinop milletvekili olan Dr. Rıza Nur da mecliste yaptığı konuşmada bu sıkıntıları dile getirmiştir (TBMM, 30.10.1340: 87):

İskân Vekâletinde tetkiksiz iş yapılmıştır. Vekâletin; ortalıktan malûmatı yoktur. Çünkü; geçen sene ben bir aralık buraya geldim. Vekâlete uğradım. Sorayım dedim. Bizim oraya nasıl mübadil gönderilecek?..Sordum; bana dendi ki: - Zannedirim müsteşardır. İskân Vekâleti Müsteşarıdır- "Zeytinci göndereceğiz". "Nasıl zeytinci" dedim. "Orada zeytinlik var" dedi.

"Efendim! Bütün şehrin civarında zeytinlik vardır ama hepsinin bahçesinde olduğu gibi hepsini saysanız dört yüz, beş yüz ağaç eder mi bilmem? Bundan bin, iki bin haneye yarım ağaç bile isabet etmez rica ederim tütüncü gönderiniz, balıkçı gönderiniz" dedim. Tütüncü diyen geldi, toprak bulamadılar. Toprak yoktu. Fakat bunlara, başka türlü toprak verilemez miydi? Mutlaka Rum'un bıraktığı şey mi olacaktı? Başka şey verilemez mi idi? Arazi haliyle doludur. Bilmem ne oldu? Oradaki mübadillerin birçoğu Trakya'ya gitti. Bilmem buna nasıl akıl erdirdiler?...Sinop'un iskân işleri nasıldır, söyleyeyim.. Sinop'a 900 kişi gönderilmiştir. Bir kere aylarca, günlerce şehirde kalmışlardır. Şehirde Rumların terkettiği birtakım haneler vardır. Orada bir müddet muvakkaten kalmışlardır. Sonra bunlar köylere gönderilmiştir. Sinop'un etrafında Karacaköy ve Çakıroğlu dedikleri bir yerdir. Çakıroğlu sıtma yatağı bir yerdir. Kimse orada yaşayamaz.

Zavallular gitmişlerdir. Şimdi orada hepsi sıtmadan kırılıyorlar, ihtiyarları gelmişler yalvarıyorlar, Hükümete

başvuruyorlar, belediyeye başvuruyorlar, eşrafa başvuruyorlar, mebusa başvuruyorlar «Bizi kurtarın, bizi ölmeden kurtarın!» diyorlar. Hakikaten burası, benim çocukluğumdan bildiğim bir yerdir. Orası sıtma yatağıdır. Oradan bir dere geçer ve âcre bataklık yapar. Orada kimse dayanmaz. Orada vakıa birkaç tane Rum hane ve mağazaları vardır. Fakat Vekâlet işi bilmiyor. Rumlar; Sinop kasabasında otururlardı. Sıtma olmadığı bir mevsimde gider işlerini görürlerdi. Giderse de kininleriyle, filânîariyle, tahaffuz vasaitiyle giderlerdi. Üç gün otururlar kaçarlardı. Mübadilleri götürdüler, orada mihladılar, sonra ne olacak? Sinop'a gelenler, hep köylüdür. Sinop'ta Rum köyü olarak üç dört köy vardır. Adedini iyi bilmiyorum. Rumlar; asıl kasabada idiler. Köylerde yer bulamamışlardır. Ne olmuşlardır? Şehirde kalmışlardır. Şehirde kalan haneler; böyle gelip gidenlerle meşgul olmuştur. Köylere gidenler; geri çekildi, geri getirildi bir şeyler oldu...

31 Mayıs 1924 tarihli Tanin gazetesinde İsmail MUŞTAK tarafından kaleme alınan **Muhacir Kardeşlerimizin Şikayetleri** başlıklı yazıda, Rumeli'nin tütüncülük ve bağcılık ile uğraşan ahalisinden olan bir kısım muhacire vapura binerlerken iskan mahalli olarak İzmit gösterilmesine ve kendilerinin de bu bölgede tütün ve üzüm yetiştirildiğini bilmelerine rağmen İzmit'te indirilmeyip Sinop'a götürüldüklerini, oysa Sinop topraklarının üzüm ve tütün yetiştirmeye elverişli olmadığını bu nedenle burada mübadillerin üretici durumdan tüketici duruma düştüklerini, dertlerini anlatmak üzere Ankara'ya gitmek istemelerine rağmen de henüz nüfus belgesi olmadığı için izin alamadıklarını anlatılıyordu (Aghatabay, 2009:207).

Bu sebeplerden Sinop'a gelen, tütüncülük ve hayvancılıkla uğraşan birçok mübadil aile Sinop'un ekonomik faaliyetlerini devam ettirebilecekleri şartları taşımadığını düşünerek Samsun, İzmir, Çatalca, Yalova, Kocaeli (Karamürsel³) gibi şehirlere göç etmişlerdir.

³ Selanik Sarışaban Darovası'ndan önce Sinop'a gelen yaklaşık 700 hane muhacir, Sinop'ta üç ay kalmış, tütüncülük ve hayvancılıkla uğraşan bu mübadiller Sinop'un alıştıkları ekonomik faaliyetler açısından kendilerine uygun olmadığını düşünerek yeni yerleşim yeri aramaya başlamışlardır. Bunlardan yaklaşık 350 hane Karamürsel'in

İskender ÖZSOY'un Kavala'nın Sarışaban (Hrispoli) ve Darova (Kehrokambos) köylerinden Sinop'a gelen ve daha sonra buraların kendilerine uygun olmadığına karar vererek Kızderbent Köyü (Karamürsel - Kocaeli)'ne yerleşen birinci kuşak mübadillerden Osman TEKİNBAŞ ile yaptığı söyleşide mübadillerin Sinop'a gelişleri ve yaşananlar şöyle anlatılmaktadır (Bizim Gazete, 20 Mart 2009):

Sirkeci'den Sinop'a

Osman Beyin üç kişilik çekirdek ailesinin diğer Darovalı'larla İstanbul'daki zorunlu bekleyişleri kendilerini Sinop'a götürecek geminin gelişiyile sona erer. TEKİNBAŞ Sirkeci-Sinop yolculuğunu hangi gemiyle yaptıklarını hatırlamıyor⁴. Hatırladığı aynı gemiyle dönerlerken gece vakti Sinop açıklarında batma tehlikesi atlattıkları. Yeniden Osman TEKİNBAŞ'ın anlattıklarına kulak verelim:

“Büyük bir buharlı gemi geldi, Sinop'a götürdü bizi. Sinop'a varınca baktık daha Rumlar orada, gitmemişler. Onlarla tıpkı Darova'da olduğumuz gibi beraber oturduk biraz. Onlar da Darova'da bizim yaptığımız gibi evlerini bizim için boşaltmışlar. Bir kere onları kilisede ayin yaparken seyrettim. Rumlar daha biz oradayken gemiyle Yunanistan'a gitti. Bu arada bizden 15 gün önce Darova'dan yola çıkan hayvanlarımız bizden 15 gün sonra Sinop'a geldi. Biz Sinop'un merkezinde eğleşirken Sinop'u hayvancılık açısından beğenmeyen büyüklerimizden üç beş kişi yer beğenmek için sağı solu gezdi. Buralara kadar gelmişler. Kızderbent'i beğenmişler sonunda. Zaten Sinop oturulacak yer değildi. Denizin içinde ada gibi. Üç ay sonra aynı gemi ile yola çıktık. Gemi yolda bozuldu. Makineler istop etti, yan yattı. Battı batacak. Ocak sönmüş. Batma tehlikesi atlatarak güç bela Karamürsel'e geldik. Geldik ama iskele yok. Gemi açıkta durdu. Hem insanlar hem hayvanlar ve eşyalar

Kızderbent köyüne yerleşmiş ve halen bu köyde Üçüncü Kuşak mübadiller hayatlarına devam etmektedirler.

⁴ Cumhuriyet Gazetesi arşiv kayıtlarına göre mübadilleri Sinop'a Millet Vapuru götürmüştür. Bkz: Darova mübadillerinin MİLLET vapuru ile Sinop'a gideceği (B.C.A., 5 / 5 /1924 Sayı: Dosya No: Fon Kodu: 272.0.014 Yer No.: 76.31.11.).

vinçlerle indirildi...gemi su aldığı için eşyalarımız çürümüştü. Karamürsel'den Kızderbent'e neredeyse bir günde öküz arabaları ile geldik. Çevre köylerin ahalisi parayla getirdi bizi. Geldiğimizde Kızderbent boştu. Oturmalık ev yoktu. Evler yanmış, yıkılmıştı...Köyün aşağı taraflarında tenekelerden, çavdar saplarından kendimize kulübeler yaptık, iki üç sene o kulübelerde oturduk. Sonra para bulanlar birer-ikişer kendi evlerini yaptı.

Sinop'tan İstanbul-Çatalca'ya göç eden mübadil ailelerin birinci, ikinci ve üçüncü kuşak temsilcileri Sinop'a iskânlarıyla ilgili olarak şu bilgileri vermişlerdir;

Aydoğan BAKIR (Üçüncü kuşak):

Bizimkiler; dedem, babaannem, iki halam, babam, halamın kızı ile gelmişler. Dedem ve babaannem 1870 doğumlu idi. Babaannem 1980 yılına kadar yaşadı. Ben mübadele ile ilgili her şeyi ondan dinledim. Rahmetli babaannem ölene kadar geri gidip tekrar orada yaşama hayali kurardı. Benim ailem Drama şehrinin Zırnova ovasında bulunan tamamı Türklerden oluşan Türkçe adı "Lise" bugünkü adı Ochyro⁵ olan köyde yaşamaktaymış. Drama'da yaşayan Türkler 15. yy'da Karaman bölgesinden alınıp Yunanistan'a yerleştirilen Yörüklerdir.⁶ Bu bölge verimli olduğu için tütün tarımı ve hayvancılık yapılmış. 1924 yılında bizimkiler köyden Kavala'ya kadar öküz, at arabaları ile gelmişler burada 15 gün bekledikten sonra gelen gemiye binerek yola çıkmışlardır. Keşan yakınlarına gelindiğinde gemideki hayvanlar ve çobanlar indirilmiş hayvanlar otlatılarak karadan gelmiştir. Sinop'u beğenmemişler ve yerleşmeye uygun bulmamışlar. Atatürk'ün arkadaşı olan Müderris Mehmet Efendi yardımıyla Çatalca'ya yerleşme izni almışlar. Zaten karaya indirdikleri hayvanlar da ancak o bölgeye kadar gelebilmiştir. Tekrar gemilere binerek Çatalca'ya

⁵ Bu köyün tamamı Sinop'a göç etmiştir.

⁶ Karacaköy'de röportaj yapılan köy muhtarı üçüncü kuşak mübadil Recai KOYUNCUOĞLU da atalarının Osmanlı Devleti zamanında Balkanların Türkleştirilmesi amacıyla Karaman'dan Yunanistan'a gönderildiği bilgisini vermiştir.

SİNOP'TA MÜBADELE VE BİR MÜBADİL KÖYÜ: KARACAKÖY

gelmişler. Fakat buraya da hemen uyum sağlayamamışlar. Ektikleri tütünler iki yıl sabah düşen çiğ yüzünden çürümüş. Ailemizde sadece babaannem Rumca bilir diğerleri bilmezdi.

1912 doğumlu Salih ÇELİKTAŞ ve 1923 doğumlu Hanife KAPLAN:

Sinop'a Drama'dan göç etmişiz. Bizimkiler Yunanistan'da tütüncülük ve hayvancılık yapıyormuş. Sinop'ta 6 ay kadar kalmışlar fakat hem iklime uyum sağlayamamışlar hem de kendilerine verilen yerler tütün için uygun değilmiş. Bu sebepten Çatalca'ya göç etmişler.

1929 doğumlu Abdullah GÜNDOĞDU :

Rumlar bizden önce göç etmiş. 8 ay birlikte aynı evde yaşamışlar ve bizimkilerin biran önce gitmesi için baskı yapmışlar. Sinop bizim ekonomik faaliyetlerimize uygun değildi. Ayrıca aynı köyden olanlar farklı yerlere verilmişti. Bizim mübadillerden Müderris Mehmet Efendi Atatürk'ün sınıf arkadaşıydı. Müderris Mehmet Efendi Atatürk ile yakınlığını kullanarak Çatalca vilayetinde kiliseye ait olan Gökçeali köyüne yerleşme izni almış. Sinop'un ve Türkiye'nin değişik yerlerine dağılan hemşerilerini bir araya toplayarak bu köyü kurmuşlar.

1928 doğumlu Ahmet BAYAR:

1924 yılında babaannem, annem, babam ve amcalarım ile birlikte Drama'nın Lise Köyü (Ochyro)'nden Gülcemal Vapuru ile gelmişler. Bizimkiler hayvancılık ve tütüncülük ile uğraşıyorlardı. Tek zanaatkarlıkları çiftçilik idi. 12 köy birleşip aynı gemiye bindirilmişler. Mübadiller İzmit'te inmek istemiş bunun için geminin kaptanı mübadillerden ek para istemiş onlar da vermeyince Sinop'a getirmiş tüm yolcuları. Bu insanlar ova köylüsü Sinop arazisi dağlık olduğu için tarla yok o sebeple uyum sorunu çekmişler. Sinop'ta tütün ekmişler 6 ay sonra Çatalca'ya gelmişler.

Darova mübadillerinden bu göçe katılmayanlar Gerze'ye yerleştirilmiştir. Gerze'de kalıp ikinci bir göçe katılmayan mübadil

ailelerden olan ikinci kuşak mübadiller o günleri şu şekilde anlatmaktadır;

1942 doğumlu Kemal KAVAKLI:

Kavala şehri Darova köyünden gelmiş bizimkiler... İstanbul'a kadar trenle gelip oradan gemiye bindirilmişler. Dedem çiftçi aynı zamanda marangozmuş. Gerze merkezinden bir ev ve bir miktar arsa ile Gerze'nin Çurnık Köyü'nden 150 dönüm arazi verilmiş. Bizimle beraber gelenlerin büyük kısmı buraları beğenmeyip Karamürsel/Kızderbent Köyü'ne yerleşmiş. Bizimkileri Gerze'de hemen kabullenmemişler. Müslüman olmadıklarını düşünmüşler fakat kısa zaman sonra kaynaşmışlar. Dedemler oraları çok özlerdi ama çok eziyet çektikleri için yine de iyi ki mübadele oldu derdi. Kurtuluş Savaşı'nda sırasında Rumlar bizimkilerden silah istemiş bizimkiler de vermeyince cami avlusuna dikenli ağaçlar koyarak üstünde yürütmüşler.

1935 doğumlu Ali ERKAN:

Ailem Darova'dan gelmiş. Bizimle gelip Sinop'ta kalmak istemeyenler İstanbul taraflarına göç etmiş. Dedemler göç etmemiş 9 hane Gerze Mahmuttırı Köyü'ne yerleştirilmişler. Bu ailelerden ikisi daha sonra arazisini satıp Yalova'ya göç etmiş. Yöre halkıyla uyum sorunu yaşamamışlar. Bizimkilerin farklı tarım yöntemleri varmış bu yöntemleri buradakilere de öğretmişler. Dedemler Türkçe konuşurdu yaşadıkları yerde Rumlarla ayrı köylerde yaşarlarmış Rumları sadece şehirde görürlermiş. Zaten buradan giden Rumlar da Türkçe konuşurmuş. Onlarla Yunanistan'da karşılaşmışlar Türkçe konuşmuşlar. Bizimkilerin giyimi buradakilerden farklıydı. Erkekler belde kuşak, altta şalvar, başta kalpak, üstte aba şeklinde giyinirdi. Kadınlar ferace ya da saya dedikleri uzun elbise giyerdi. Türklerin nüfusu bizden fazla çoğalıyor diye Rumlar bizimkilere çok işkence yapmışlar. Yere karaçalı serip üstünde bekletmişler.

1949 Doğumlu Hasan AKAR:

Ailem 1924 yılı Nisan ayında Drama Livası, Kavala kazası, Sarışaban nahiyesi, “Darova” Köyünden önce trenle İstanbul'a daha sonra vapurla Sinop'a göç etmiş. Babam 12 yaşında, annem 8 yaşında gelmiş. Millet vapuru ile Sinop'a gelmişler. 2-3 haftada bekleme süreleri de içinde olarak İstanbul'a gelmişler. İstanbul'da yaklaşık 1,5 ay vapur beklemiş ve sonra Sinop'a gelmişler. Ailem tütüncüydü. Ama bunun yanında babamın babası cami hocası, Annemin babası da hayvan alım satımı yaparmış. Yaklaşık 3.000 kişi göç etmişler. Zaten Başbakanlık Arşivlerinde Darova'dan gelen mübadillerin aile reislerine ait 628 tasfiye talepnameşi var.

Sinop'ta (daha çok yerleştirildikleri Gerze'de) kendilerine yeterli yer/tarla/hayvancılık için arazi ve kalacak ev gösterilememesi, beraberlerinde getirdikleri ve İstanbul'da bıraktıkları küçükbaş hayvan sürüleri için bölgenin hayvancılık yapmaya müsait olmaması gibi nedenlerle orada kalmak istememişlerdir. Yine bölgenin tütüncülüğe müsait olmaması, balıkçılık ve denizcilikten anlamamaları ve çocuklarının denizde boğulacak diye düşünmeleri Sinop'tan ayrılmalarında etkili diğer etmenlerdir. Köyün sözü geçen aile ve aşiret büyükleri Türkiye'nin değişik yerlerinde kendilerine uygun alanlar ararken Marmara Bölgesi'nde bulunan Kızderbent (Karamürsel-Kocaeli) Köyü'nün eski yaşadıkları köyün coğrafi ve bitki yapısına çok benzediğini görüp burada hem hayvancılık hem de tütüncülük yapabileceklerini düşünmüşlerdir. Bundan sonra 3 gruba ayrılmışlar. Bir kısmı Sinop'ta kalmış, bir bölümü Yalovanın Kadıköy'üne yerleşmiş ama büyük bir çoğunluğu birlikte hareket ederek Kızderbent köyüne yerleşmiştir. Bugün halen Yalova Kadıköy ile Sinop Gerze'de yerleşmiş durumda akrabalarımız var. Bu yerleşmede en büyük etkenin akrabalık ilişkileri ve sosyal dayanışma ihtiyacının etkili olduğunu söyleyebiliriz. Yalova-Kadıköy ile Kızderbent'e yerleşenlere nüfus başına 7 dönüm tarla verilmiş. Ev verildiğini zannetmiyorum çünkü Kızderbent'te zaten Rumlardan çok az sayıda ev kalmış ve bu evler içinde

yaşanılmayacak durumdaymış. Köyün her tarafı orman olduğundan herkes kendi evini yapmış.

Coğrafi bölge açısından da Kızderbent'te uyum sorunu yaşanmadı çünkü burayı seçerken köy ileri gelenleri uzun bir araştırma yapıp çok titiz davranmışlar. Bunu ben şahsen 2009 yılında gittiğim Yunanistan gezisinde şimdiki adı "Kekhrekambos" olan (ki bu da Yunanca Darıovası demekmiş) dedelerimin köyünü gördüğümde şahit oldum. Coğrafi açıdan birbirine çok benziyor. Sadece Darıovası'nda önünden geçen Karasu Nehri Kızderbent'teki küçük dere ile mukayese edilemez ve tarlaları daha geniş bir ovada yer alıyor. Bizimkiler kendi içlerine kapanık yaşadılar birbirlerinden kız alıp verdiler. Uzak memleketten kız alsalar bile onlarında kendileri gibi oraya yerleşmiş mübadillerden ve tanıdık olmasına dikkat ederler. Bunun sebebi memleketten kalma aşiret ve cemaat birliğinin bozulmaması ve soyun karışmaması için uygulanan bir yöntem olmasıdır. Sonradan nedeni unutulurak bir alışkanlık haline gelmiştir diyebiliriz.

1.4. Sinop'ta Bir Mübadil Köyü: Karacaköy (Erfelek)

Karacaköy, Sinop il merkezinin batısında, Sinop-Ayancık karayolu üzerinde, Erfelek ilçesine bağlı bir kır yerleşmesidir (*Şekil 1*). Sinop il merkezine 33 km, Erfelek ilçe merkezine 15 km uzaklıktadır.

2014 yılı verilerine göre Karacaköy'ün nüfusu 71'i erkek, 89 kadın olmak üzere toplam 160 kişidir (TÜİK, 2014). Köy muhtarından alınan bilgiye göre köyde 60 hane vardır. Bunların 45'i dolu, 15'i boştur. Hâlihazır köyde yaşayan 45 haneden 25'i mübadillere aittir. Köyde önceleri sadece mübadiller yaşarken daha sonraki yıllarda gerek evlenmeler yoluyla gerekse mübadillerin sattığı arazileri satın alan çevre köylerden gelenlerin yerleşmesi ile köy nüfusu karma bir yapıya sahip olmuştur (*Fotoğraf 1*).

SİNOP'TA MÜBADELE VE BİR MÜBADİL KÖYÜ: KARACAKÖY

Şekil 1: Lokasyon haritası

Fotoğraf 1: (Sinop-Erfelek) Karacaköy'den görünüş

Sinop merkeze getirilen Sarışaban mübadilleri bugün Sinop şehrinin konumlandığı Boztepe Yarımadası'nda iskan edilmek istenmiştir. Fakat mübadiller tütün tarımı ve hayvancılık yaptığı için

burayı yerleşmeye uygun görmemişlerdir. Özellikle adanın soğuk olması ve ağaç bulunmaması, bölgede kış şartlarında hayvanlarını ve kendilerini soğuktan koruyamama endişesini ortaya çıkarmıştır. Bu dönemde Karacaköy çevresinde etkin bir ağa olan Çerkez İzzet Ağa (İzzet KOCA) Sinop'a tütün yetiştiricisi olan mübadillerin geldiğini duymuştur. Zaten köyde mübadele nedeniyle giden Rum'ların evleri ve arazileri boştur. Ayrıca İzzet Ağa köyde tütün tarımını geliştirmek istemektedir. Bu bölgede uzun zaman tütün yetiştirilmeye çalışılmış fakat başarı elde edilememiştir. İzzet Ağa bu düşüncesini mübadillere iletmış, mübadillerden köye gelen bir temsilci bu bölgenin kendilerine uygun olduğunu kabul etmiş ve yaklaşık 20 hane ve 100 mübadil köye yerleşmiştir.

Üçüncü Kuşak mübadil Recai KOYUNCUOĞLU:

“Tütün yaprağının gövdeye birleştiği yer eğer kızarmadan toplanırsa tütünde kalite azalır. Mübadiller gelmeden de buralarda tütün yapmaya çalışmışlar fakat bilgi eksikliği nedeniyle verimli olamamışlar. Bizimkiler buraya gelip tütün yetiştirmeye başlayınca yerleşik olanlar da onlardan tütün yetiştiriciliğini öğrendiler. Bu köyde devlet yasaklayana (2000’li yıllara) kadar tütün tarımı yapılmış ve yerliler de tütüncülüğü öğrenmişlerdir.”

Karacaköy’e yerleşen mübadillere kişi başına 10 dönüm arazi verilmiş, ayrıca mübadiller çekirdek aile haline dönüştürülmüştür. Evlenip gelenlere ayrı beyanname verilerek evleri ve arazileri ayrılmıştır. Köydeki mübadiller tütün yetiştiriciliği ve küçükbaş hayvancılıkla uğraşmışlardır. En az hayvanı olanın yaklaşık 200 küçükbaş hayvanı olmasına rağmen coğrafi şartlar nedeniyle hayvancılık faaliyetini uzun süre devam ettirememişlerdir.

İkinci kuşak mübadil olan Emin KOCAMAN bu konuda şunları söylüyor:

“Dedemler geldiklerinde bir dönem hayvancılık denemişler. Bizimkiler 200 koyun almış. Babam bir gün hayvanları alıp köyün ilerisine bir meraya götürmüş. Orada 5 koyun otlatan bir yaşlı ile karşılaşmış. Babama oğlum bu ne kadar fazla böyle demiş. Köyün koyunlarını mı getirdin? diye sormuş.”

Babam bizim koyunlarımız bunlar deyince yaşlı adam oğlum bu bölgede olmaz bu kadar koyun demiş ya 3 ya 5 tane olacak fazlası olmaz demiş. Yaşlı adamın dediği gibi koyunlarımızın bir kısmı obruğa batmış, bir kısmını kurt kapmış, bazıları hastalanmış... Böylece ticari hayvancılığı bırakmışlar.”

Özellikle Karadeniz'in iklim şartlarına ve doğal koşullara uyum sağlayamamışlardır. Geldikleri yer de deniz kıyısı olmasına rağmen Karadeniz ikliminin değişkenliği ve sıcaklık ortalamalarının düşük olması mübadiller tarafından kolayca benimsenememiştir.

Emin KOCAMAN bu konuda şunları söylüyor:

*“Dedem geldiğine pişmandı. Bizim büyüklerimiz hep geri dönmek isterlerdi. Mesela bizim Yunanistan'da Mayıs ayı geldiğinde söylenen **150 geldi istersen yolun altında istersen üstünde yat artık yaz ayağını uzattı** diye bir atasözümüz vardı. Dedem oğlum bu söz bu memlekete göre değil bizim memlekete göre derdi⁷. Bu atasözü Karacaköy için geçerli değil derdi. Yunanistan'da yaşadığımız yerde iklim daha ılımandı. Hatta bir gün bizim mübadiller Nisan ayında camiye Cuma namazına girerken havalardan şikayet eden Mehmet dayıya İbrahim çavuş “Mehmet dayı artık 150 geldi istersen yolun altında istersen üstünde yat” niye şikayet edip durursun demiş. Namazı kılıp çıktıklarında tipi şeklinde kar yağdığını görünce Mehmet dayı İbrahim Çavuş'a sen şimdi git istersen yolun altında istersen üstünde yat demiş.”*

Mübadillerin büyük çoğunluğu çiftçi olmakla birlikte aralarında duvar ustası, ağaç ev ustası gibi zanaatkârlar da bulunmaktaydı. Bu zanaatkârlar Rum köyünü kendilerine uygun şekle getirmek için çalışmalar yapmışlardır. Köydeki kilise onarılarak camiye çevrilmiştir.⁸ Karacaköy'de mübadiller köye ilk geldiklerinde Rumların evi sağlam durmaktadır. Kısa bir süre bu evlerde yaşamışlardır. Fakat evleri günlerce

⁷ Mübadillerin bir kısmı her zaman kendi vatanları olarak geldikleri toprakları görmüştü.

⁸ Kilise onarılarak yaklaşık 20 yıl cami olarak kullanılmış, daha sonra yıkılıp yerine okul yapılmıştır.

kaynar sularla yıkadıkları anlatılıyor. İmkani olanlar hemen bu evleri yıkıp kısa bir süre sonra kendi evini inşa etmiştir. Bugün hala bu evlerden biri köyde bulunmaktadır (*Fotoğraf 2*). Karacaköy'e yerleşen mübadillerin karşılaştıkları en büyük sorunlardan biri de sıtma hastalığı olmuştur. Devletin bu hastalıkla mücadele imkanları çok yeterli olmadığı için mübadiller uzun süre bu hastalıkla mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Fotoğraf 2: Karacaköy'de Rumlardan kalan ve mübadillere verilen evlerden günümüze ulaşabilen tek örnek ev

Köyde oturan belli başlı mübadil aileler: Koyuncuoğlu, Takıšoğlu (Yılmaz), Sönmez, Kocaman, Özünç, Odacıoğlu, Efeoğlu, Demirel soy ismini taşırlar. Mübadiller Yunanistan'dan gelme sebeplerini orada Rumlarla yaşadıkları sorunlardan ziyade "Mustafa Kemal bizi çağırmiş, bizimkiler de gelmiş" diye açıklıyorlar. Köyde neredeyse her mekânda bir Atatürk fotoğrafı görmek mümkün.

Karacaköy mübadilleri Sarışaban'da yaşarken varlıklı olan arazi sahibi kimselerdir. Sinop'a geldiklerinde ekonomik durumları Yunanistan'dakine göre oldukça kötüleşmiştir.

Emin KOCAMAN mübadele süreci ile ilgili büyüklerinden duyduklarını şöyle aktarıyor:

Mübadele öncesi Yunanistan'da ekonomik durumumuz Türkiye'den daha iyiymiş. Hatta her ailenin yanında önemli miktarda altın olduğunu anlatırlardı. Dedelerimiz ilk geldiklerinde uzun süre burada çiftçilik yapamamış hep o altınları harcayarak yaşamışlar. Gelmek istemiyorlarmış çok baskı görmüşler. Hayvanları öldürülmüş, otları yakılmış, çobanları dövülmüş, evleri ve ekinleri yakılmış vb. baskılara uğramışlar. Ellerindeki silahlara el konulmuş. Kendilerini korumak için mahallelerin etrafını yüksek duvarlarla çevirip duvarların üst kısmına cam parçaları yerleştirirlermiş. Rumlar cami bahçelerine ya da harmanlara karaçalı (kara diken) dalları dökerek Türkleri bunların üzerinde bekletiyorlarmış. Bizim bir an önce gitmemizi istemişler. Yunanistan'da geniş arazilerimiz varmış. Burada Karacaköy'de bizimkilere 10'ar dönüm yer verilmiş. Ama sonradan kadastro geçerken bu alanın orman arazisi olduğu iddia edilerek bir kısmını elimizden aldılar. Arazimiz daha da küçüldü.

1.4.1. Karacaköy'de Mübadil Kültürü

Karacaköy'de birinci kuşak mübadil bulunmamaktadır. Şu anda köyde birkaç tane ikinci kuşak, genel olarak üçüncü kuşak ve sonrası mübadiller yaşamaktadır. Bunlar geleneksel ağız özelliklerini belirli oranda devam ettirmektedir. Diğer mübadele alanlarında olduğu gibi Karacaköy'de de mübadiller cümlelerinin sonuna "be yav" vurgusu yaparlar. Bu vurgu cümleye bazen kızgınlık bazen de şaşkınlık anlamı katmak için kullanılır. 'Bre' seslenişi köyde hala kullanılır. Erkek çocuğa kızan, abiye aga, yengeye ganga diyorlar. Bazı kendilerine has bitki (Ayrıkotu - Kayışkıran) ve hayvan isimlerini (Güvercin - Tahtalı) kullanıyorlar.

Mübadiller köye geldiğinde kadınlar ferace⁹ giyer, erkekler fes takar ve kırmızı kuşak bağlamış (*Fotoğraf 3*). Mübadil kadınlarının bu giyimine alışık olmayan yöre halkı belli bir zaman bu giyim tarzını garipsemiştir.

Fotoğraf 3: Karacaköy'e gelen birinci kuşak mübadillerin giyim tarzına bir örnek

İlk dönemler mübadiller giyim, konuşma gibi yaşam tarzları nedeniyle yöre halkı tarafından yabancı olarak görülmüştür. Uyum sorunundan dolayı uzun bir süre yerlilerle birbirlerine kız alıp vermemişler, bu sebeple mübadele sonrası yerli nüfusla mübadiller arası evlilikler önceleri gerçekleşmemiştir. Bölgeye gelen mübadiller büyük oranda akraba oldukları için ve gelenek-görenek ve yaşamları farklı olduğu için kendi içlerinde kız alıp-vermişler uzun süre yerlilere kız alıp vermemişlerdir. Mübadiller, kadına değer vermediklerine inandıkları yerlilere kız vermek istememişler, yerliler de kültürlerini çok yabancı buldukları Rumeli göçmenlerine karışmak istememişlerdir. Ancak zamanla bu anlayış kırılmıştır. Bugün, saf mübadil olan 3. ve 4. kuşakların büyük ölçüde azaldığı görülmektedir.

⁹ Kadınların sokakta giydikleri, mantoya benzer, arkası bol, yakasız, çoğu kez eteklere kadar uzayan üst giysisi.

SİNOP'TA MÜBADELE VE BİR MÜBADİL KÖYÜ: KARACAKÖY

Mübadiller için mezarlık yeri çok önemlidir. Köylerin en güzel yerleri mezarlık olarak ayrılmıştır. Karacaköy'de mezarlık köyün dışında yeşil bir tepenin üzerinde ve deniz manzaralıdır. Önceleri yerlilerin mezarlıkları ile mübadiller kendi mezarlıklarını ayrı tutmuşlardır. Fakat zamanla köye dışarıdan gelip yerleşenler cenazelerini defnederken sıkıntı yaşamaya başlamış, bu sebeple onların da cenazelerini mübadil mezarlığına defnetmesine izin verilmiştir. Mübadillerde cenazelerde yiyecek dağıtmak önemli bir cenaze adetidir.

Karacaköylüler cenaze gelenekleriyle ilgili şunları söylüyor:

Bugün Ayancık ve çevresinde cenazelerde kıymalı pide, meyve suyu, vb. yiyecek-içecekler dağıtılır. Aslında bu adeti bizden öğrendiler. Biz ilk geldiğimiz dönemlerde cenaze olduğunda -evlerde ne varsa- zeytin, ekmek, helva gibi yiyecekler dağıtırdık. Bu yerliler tarafından şaşkınlıkla karşılanırdı fakat zamanla onlar da bu adeti benimsedi. Hatta her tarafa yayıldı. Şimdilerde cenazelerde pide ve meyve suyu dağıtmaya başlandı. Bunun temelinde bizim cenaze adetlerimiz yatar.

Başlıca yemekleri hoşmeri, kaçamak, tarhana, kuskus ve buğday keşkeğidir. Düğünlerde Rumeli karşılaşması ve Debreli Hasan oyunu oynanmaya, drama Türküsü söylenmeye devam ediyor.

Aslında ikinci kuşak mübadil Tefik YILMAZ'ın mübadele ile ilgili anlattıkları konunun adeta özeti niteliğinde:

İyi ki mübadele olmuş! Ne kadar orada topraklarımız olsa da insanın kendi memleketinde yaşaması gibisi yok. Ama büyüklerimiz oralardan hep hasretle bahsederdi. Bu Rumlar için de böyledir. Birkaç yıl önce Almanya'da oturup Dramalı olan bir kadın geldi. Ben Yunanistanlı'yım ailem Yunanistan'da oturuyor, dedem buradan Karacaköy'den giden mübadillerden dedi. Dedem kilisenin papazıymış amcam buradan 5 yaşında gitmiş hala sağ dedi. Kadını aldım köyü gezdirdim. Dedesinin evini kilisenin bulunduğu yeri gösterdim. Hanım ekmek yapmıştı beraber oturup yedik ayrıca ona bahçeden biraz armut toplayıp verdim. Bak bunları amcana götür bunlar onun diktiği ağacın meyveleri

dedim. Çok mutlu oldu duygulandı, gitti. Dedem de bizim oradaki evimizi merak edip dururdu acaba ne oldu diye. Ama o zamanlar gitmek yasaktı hiç göremedi.

2. SONUÇ

Kurtuluş Savaşından çıkılan ve yeni bir devletin temellerin atıldığı, imkansızlıkların üst düzeyde olduğu bir zamanda Türkiye'ye gelen mübadiller diğer iskân sahalarında olduğu gibi Sinop'ta da önemli sorunlarla karşılaştılar. Sağlam hanelere iskân edilememeleri, iklim farklılığı, ekonomik faaliyetlerine uygun alanlara yerleştirilmemiş olmaları göçün ilk yıllarında yaşam şartlarını oldukça zorlaştırmıştır. Zaten genel bir sorun olan sıtma hastalığının bulunduğu bölgeye gerekli tedbirler alınmadan yerleştirilen mübadiller bir de sıtma ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Uzun müddet kendilerini yabancı hissederek içe kapalı bir yaşam sürdürmüşler, kendi aralarında kız alıp-vermiş, cenazelerini ayrı mezarlıklara defnetmişlerdir. Zamanla mübadillerin yaşadıkları yere alışmaları ve çevrede yaşayanlarla kaynaşmalarıyla sorunlar gittikçe azalmıştır. Fakat uzun yıllar süren bu içe kapalı yaşam kültürel kaynaşmayı oldukça yavaşlatmıştır. Bugün Mübadelenin üstünden 92 yıl geçmiş olmasına ve artık üçüncü kuşak mübadillerin yaşadığı bir köy olan Karacaköy'de halâ eski kültür özelliklerinin yaşatıldığını gözlemek mümkündür.

Fotoğraf 4: Karacaköy'de yaşayan ikinci kuşak mübadil Recep KOCAMAN ve eşi

SİNOP'TA MÜBADELE VE BİR MÜBADİL KÖYÜ: KARACAKÖY

Fotoğraf 5: Karacaköy'de üçüncü kuşak mübadil Recai KOYUNCUOĞLU(en solda) ve köy sakinleri

KAYNAKÇA

- Aghatabay, C. Z. (2009). *Mübadele'nin Mazlum Misafirleri (Mübadele ve Kamuoyu: 1923-1930)*, Bengi Kitap-Yayın, Ankara.
- Anonim. (1932). *İskan Tarihçesi*, Hamit Matbaası, İstanbul.
- Arı, K. (2008). *İzmir'den Bakışla Türk Ticaret-i Bahriyesi ve Mübadele Gemileri Lozan'dan Kabatoja*, Irmak Matbaası, İzmir.
- Arı, K. (2012). *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 6. Baskı, İstanbul.
- Cengizkan, A. (2005). *Mübadele ve Konut Yerleşimleri*, Arkadaş Yayınları, Ankara.
- Çapa, M. (1990). "Yunanistan'dan Gelen Göçmenlerin İskâni", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: 2 Sayı: 5, (49-69).

- Erdal, İ. (2006). *Türkiye ile Yunanistan Arasında Mübadele Meselesi (1923-1930)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Geray, C. (1970). “Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi”, *Amme İdaresi Dergisi*, C. 3, S. 4. Ankara.
- İpek, N. (2000). *Mübadele ve Samsun*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türk Kızılayı, *Arşiv Kayıtları*, Belge No:90.
- Kanbur, E. (2012). *Sinop’tan Haberler*, Şimal Matbaacılık, Sinop.
- Özsoy, İ. (2009). *Gelecekleriyle Geldiler*, Bizim Gazete, 20 Mart 2009.
- TBMM ZC, Cilt: 9, Devre: 2, İctima: 49, 30/10/1340 (30.10.1924).
- TÜİK (2014) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri.

Kaynak Kişiler;

- Abdullah GÜNDOĞDU, Çatalca (İstanbul).*
- Ahmet BAYAR, Çatalca (İstanbul).*
- Ali ERKAN, Gerze (Sinop).*
- Aydoğan BAKIR, Çatalca (İstanbul).*
- Emin KOCAMAN, Karacaköy (Sinop).*
- Hanife KAPLAN, Çatalca (İstanbul).*
- Havva ÇAYLI, Gerze (Sinop).*
- İbrahim METİNKAYA, Gerze (Sinop).*
- Kemal KAVAKLI, Gerze (Sinop).*
- Mercan BALCI, Karacaköy (Sinop).*
- Recai KOYUNCUOĞLU, Karacaköy (Sinop).*
- Salih ÇELİKTAŞ, Çatalca (İstanbul).*
- Tevfik YILMAZ, Karacaköy (Sinop).*
- Hasan AKAR, Kızderbent - Karamürsel (Kocaeli).*